

Celiakie, co o ní víme v roce 2020?

Vážené čtenářky, vážení čtenáři, onemocnění spojených s konzumací lepku je ve světě v posledních letech věnována značná pozornost. Lepek je příčinou dvou dobře definovaných klinických jednotek, jako jsou celiakie a alergie na pšenici. Teprve v nedávné době však byli identifikováni i pacienti, kteří jsou glutensenzitivní, ale nemají ani celiakii, ani alergie na pšenici. Toto onemocnění bylo pojmenováno jako intolerance pšenice nebo neceliakální glutenová senzitivita. Není však jasné, zda je lepek skutečně odpovědný za potíže těchto pacientů. Gastrointestinální projevy u těchto jedinců mohou být způsobeny i jinými částmi obilných zrn, než je lepek. V posledních letech se také stalo vyloučení lepku ze stravy jako součást zdravé výživy módní záležitostí, aniž by k tomu byl racionální podklad.

Celiakie je celoživotní, imunitně zprostředkovaná systémové onemocnění postihující děti i dospělé a imunitní reakce je příčinou charakteristické léze sliznice tenkého střeva. Ačkoliv konzumace lepku je nezbytná pro vznik celiakie, chybí některá vysvětlení, jako např. proč všichni geneticky predisponovaní jedinci ne onemocní celiakií? Proč onemocní pouze 3 % z nich? Proč onemocnění může vzniknout teprve v pozdějším věku, i když tito jedinci konzumovali

lepek po mnoho let? Odpovědi je potřeba hledat v okolním světě. Významné rozdíly v prevalenci celiakie v populaci s podobným genetickým pozadím a příjmem lepku ve Finsku a ruské Karélii jsou silnými důkazy pro vliv zevního prostředí. Vysoká prevalence protilátek proti některým virům u pacientů s celiakií v porovnání s kontrolami ukazuje na možnost virové nákazy jako příčiny nastartování autoimunitního onemocnění, jakým celiakie je, u predisponovaných jedinců konzumujících lepek. Před několika lety se na základě populačních studií zdálo, že by bylo možné předcházet celiakii zaváděním lepku do stravy kojenců v jejich určitém stádiu a v malé dávce za současného kojení. Nicméně multicentrické prospektivní studie na celiakii geneticky predisponovaných kojencích ukázaly, že to není možné a v současné době primární prevence celiakie není uskutečnitelná. Diagnostické možnosti byly významným způsobem posunuty vpřed v roce 1984 objevem protilátek proti endomysiu a v roce 1997 identifikací tkáňové transglutaminázy jako autoantigenu. Protilátky proti tkáňové transglutamináze se svou vysokou senzitivitou a specifitou ukázaly jako výborné screeningové vyšetření na celiakii. Poznání, že nález vysoce pozitivních pro-

tilátek je provázen výraznou enteropatií, umožnil u vybrané skupiny dětí diagnostikovat onemocnění bez biopsie. Klinické projevy u dětí se v průběhu let změnily. Jen menší část má podváhu, děti s celiakií mohou být i obézní. Ubylo dětí s klasickými gastrointestinálními projevy a dětské pacienti jsou častěji diagnostikováni s neklasickými, tj. mimostřevními symptomy. Onemocnění je potřeba aktivně vyhledávat mezi příbuznými prvního stupně v rodinách pacientů s celiakií a mezi pacienty s jinými autoimunitními onemocněními. Pro vysokou prevalenci je celiakie jedním z nejdůležitějších onemocnění trávicího ústrojí s mnoha různými symptomy, vážnými komplikacemi a narůstající prevalencí. Cílený sérologický screening zaměřený na pacienty se zvýšeným rizikem celiakie je nejdůležitějším opatřením, jak zlepšit diagnostiku onemocnění, což platí zvláště pro dospělé, u nichž zůstává výrazně nedostatečně diagnostikované. V budoucnu bude pozornost jistě zaměřena hlavně na zevní faktory ovlivňující vedle lepku rozvoj onemocnění a na jeho přirozený vývoj a vlivy způsobující vznik enteropatie.

prof. MUDr. Jiří Nevoral, CSc.
Pediatrická klinika FN v Motole, Praha

TIRÁŽ

Medicína pro praxi

Redakční rada:

MUDr. Ján Dindoš, Mgr. Jana Heřmanová, prof. MUDr. Pavel Horák, CSc., MUDr. Mgr. Josef Kořenek, CSc., prof. MUDr. Milan Kvapil, CSc., prof. MUDr. Jan Lata, CSc., prof. MUDr. Milan Lukáš, CSc., MUDr. Jan Marušík, Ph.D., doc. MUDr. Marta Olejárová, CSc., MUDr. Michal Prokeš, MUDr. Jiří Rašovský, prof. MUDr. Romana Ryšavá, CSc., MUDr. Hana Šarapatková, Ph.D., Mgr. Lenka Šeflová, doc. MUDr. Alena Šmahelová, Ph.D., prof. MUDr. Michal Vrablík, Ph.D.

Vydavatel:

SOLEN, s.r.o., Lazecká 297/51, 779 00 Olomouc
IČ: 25553933

Adresa redakce:

SOLEN, s.r.o., Lazecká 297/51, 779 00 Olomouc
tel: 585 242 502, www.solen.cz

Redaktorka:

Mgr. Hana Kaprálová
kapralova@solen.cz
tel.: 777 557 411

Grafická úprava a sazba:

DTP SOLEN

Obchodní oddělení:

Mgr. Martin Jiřa, jisa@solen.cz,
Charlese de Gaulla 3, 160 00 Praha 6
tel.: 734 567 855

Předplatné v ČR:

Cena předplatného tištěné verze na rok 2020 včetně supplement je 650 Kč.
Časopis můžete objednat na www.solen.cz,
e-mailem: předplatne@solen.cz nebo
telefonem: 585 204 335
Cena elektronické verze předplatného je 488 Kč.
K zakoupení na www.alza.cz/media

ISSN 1803-5310 (on-line)

ISSN 1214-8687 (print)

Evidence MK ČR pod číslem 15337

Cit. index: Med. praxi

Časopis je excerpcován

do Bibliographia Medica Českoslovenaca
a do Seznamu recenzovaných neimpaktovaných
periodik vydávaných v ČR

Všechny publikované články procházejí recenzí.

Vydavatel nenese odpovědnost za údaje
a názory autorů jednotlivých článků či inzerátů.
Reprodukce obsahu je povolena pouze
s přímým souhlasem redakce.

Redakce si vyhrazuje právo příspěvky krátit
či stylisticky upravovat. Na otištění rukopisu
není právní nárok.

Ročník 17, 2020, číslo 3
(vychází 5 čísel ročně)